

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВИКЛАДАЧА-ОРГАНІЗАТОРА МАСОВИХ ВИДІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Галина МИХАЙЛИШИН

Івано-Франківський коледж фізичного виховання

Актуальність. Зі зміною форм власності на засоби виробництва, лібералізацією соціального життя, розвитком ринкових відносин, перебудовою міжнародних відносин суттєво змінюється фундамент життєвих ціннісних орієнтацій. Серед основних пріоритетів розвитку оновленого українського суспільства на перший план сьогодні висувається інноваційна тріада: наука, освіта і виробництво. (6;2) За таких умов центром життєдіяльності виступає людина, як особистість. І головним завданням сучасної освіти є „виховати людину, дати їй професію, озброїти знаннями, аби вона була конкурентоспроможною”. (6;2) Центром реалізації даної мети, поруч з іншими чинниками, є особистість педагога – організатора процесу формування людини-фахівця.

Немаловажним складником, якщо і не одним із основних, в цьому суспільному процесі слід вважати здоров'я людини, як фізичне, так і духовне. Важливу роль тут відіграє вчитель, людина яка організовує та забезпечує формування особистостей, що складають основу суспільства.

В зв'язку з переорієнтацією життєвих цінностей, постійним пошуком шляхів удосконалення процесу управління розвитком людини суттєво змінюються й пріоритети фізкультурно-спортивної діяльності, які складають основу не лише соціальної сфери, але розглядаються і в економічній площині.

Фізкультурно-спортивна діяльність припускає інтеграцію якостей особи, яка містить в собі внутрішню свободу, гідність, любов до Батьківщини, повагу до влади, дисциплінованість, прояв патріотичних почуттів, культури міжнародного співробітництва. За сучасних умов фізкультурно-спортивна діяльність повинна *передбачати не тільки розкриття особистісного фізичного потенціалу людини, але і його розвиток в інтелектуальній, творчій та соціальній сферах, оскільки суспільство потребує людей освічених, з високим рівнем інтелектуальних здібностей, з творчими задатками до діяльності. Досягнення саме такої мети неможливе в межах тільки навчального процесу.*

Важливе місце тут належить правильно організованому процесові виховання, який не може бути відірваний від освітнього процесу, рівно як і не може бути замінений ним. Якщо „освіта спрямована на примноження людських знань і, отже, на збільшення ерудиції, то виховання розвиває розум людини. Привчає її до синтезу і аналізу, воно слугує облагородженню душевних почуттів і зміцненню її волі” (2;5)

Призначенням виховання як соціально-особистісного феномену є забезпечення взаємодії між поколіннями, сприяння становленню індивідууму суб'єктом конкретно-історичного процесу, що передбачає безболісне входження та адаптацію підростаючих поколінь до життя в певних умовах.

Центральною ланкою у системі такого становлення є педагог, який своєю особистістю і діяльністю завжди впливав на хід історичного процесу, долю

суспільства. „Виховна діяльність...найбільшою мірою виконує інтегральну функцію, бо педагог одночасно виступає фахівцем зі свого предмету, вихователем, практичним психологом, консультантом, наставником і навіть психотерапевтом”. (7;204)

Важливою умовою формування особистості майбутнього викладача-організатора масових видів фізичної культури і спорту (саме таких фахівців готують у вищих навчальних закладах фізкультурного профілю є правильна організація не лише навчальних та навчально-тренувальних занять, а й чітка система виховної роботи закладу освіти.

Тому метою нашої роботи є дослідження та аналіз психолого-педагогічних умов формування особистості фахівця з фізичної культури і спорту в системі виховної роботи вищого навчального закладу.

Виховання у вищому навчальному закладі – це цілеспрямований процес діалектичної єдності об'єктивних умов і суб'єктивних факторів виховного впливу і взаємодії суб'єктів виховання. Специфіка даного процесу у ВНЗ фізкультурного профілю полягає в тому, що він включає в себе формування педагогічної спрямованості майбутнього вчителя фізкультури, породженої специфічними особливостями власне процесу фізичного виховання. Адже діяльність будь-якого вчителя-предметника, як правило, спрямована на розвиток, формування та вдосконалення інтелектуальної сфери особистості. Вчитель фізкультури при цьому ще й обов'язково впливає на вдосконалення і розвиток біологічної сфери особистості, зміцнення здоров'я, організацію здорового способу життя.

Студент вищого навчального закладу фізкультурного профілю готує себе не лише до розвитку і навчання рухових здібностей дитини у майбутній професійній діяльності, а до виховання здорового, активного, повноцінного члена суспільства. Тому перш, ніж вчити дітей самоствердженню у суспільстві, він має сам навчитися цьому, сам ствердитися як майбутній фахівець, людина суспільна і впевнена в собі.

Серед важливих умов формування особистості майбутнього вчителя фізичного виховання в коледжі ми виділили соціальні та психолого-педагогічні. До соціальних ми віднесли атмосферу в суспільстві, державі; статус даної професії, престиж фахівця з фізичної культури і спорту; статус навчального закладу в системі державної освіти; організаційна система навчального і виховного процесу.

До психолого-педагогічних – рівень міжособистісних стосунків між педагогами; рівень та характер міжособистісних стосунків між студентами; характер педагогічної взаємодії; стиль керівництва в навчальному закладі; ціннісні орієнтації, що переважають в педагогічному колективі; особливості студентської академічної групи, як колективного суб'єкту виховного процесу; специфічна особливість спортивної діяльності, яка складає основну частку навчально-педагогічної діяльності.

Оскільки *умови* – це те, на тлі чого відбувається будь-яка діяльність, те, що перебуває нібито поза її межами, але не може бути нейтральним для людини, яка діє, то вони обов'язково (прямо чи опосередковано) впливають на хід та результат цієї діяльності.(5;315)

Вивчаючи оптимальні особливості підготовки фахівців з фізичної культури і спорту ми виділили наступні значущі системи умов, які слід враховувати в роботі зі студентами вищих навчальних закладів:

Система *стабільних умов*, які дуже повільно змінюються (або залишаються незмінними) та впливають на переважну більшість студентів.

Серед таких у ВНЗ слід виділити:

- розпорядок роботи закладу; постановку мети виховання; розробку перспективного плану виховної та спортивно-масової роботи; організацію діяльності керівників груп; систему проведення виховних заходів; систему вимог до поведінки студентів, передбачених Статутом коледжу, умовами договору про проживання в гуртожитку; тощо.

Система *локальних умов* – тих, що мають безпосереднє значення тільки для конкретних ситуацій взаємодії. В цьому плані слід звернути увагу саме на професійне спрямування виховного процесу, як одного з основних чинників формування особистості майбутнього фахівця.

В зв'язку з цим, вже плануючи систему виховних заходів рекомендовано передбачити такі, що:

- сприятимуть формуванню професійного кругозору, розширенню знань про свою майбутню професію, вимоги до особистості фахівця галузі (зустрічі з видатними спортсменами, ветеранами спорту, науковцями галузі, працівниками спортивних клубів і товариств);
- сприятимуть формуванню професійних здібностей викладача-організатора масових видів фізичної культури і спорту (проведення спортивно-масових заходів, видовищ, свят; залучення студентів до роботи у фізкультурно-оздоровчих та спортивних клубах; організація туристичних походів; проведення спартакіади коледжу серед навчальних груп, тощо).

Система *суб'єктивних умов*, що мають вплив на кожного студента особисто і сприяють або заважають професійному формуванню майбутнього фахівця.

Дана система включає в себе типологічні особливості кожного студента; мотивацію обрання ним даної професії; характер адаптаційних процесів особистості; власне розуміння майбутнім фахівцем поставленої мети (особисте орієнтування на вчительську, тренерську чи спортивну діяльність); прагнення до самовизначення.

Дана система умов є визначальною в певній мірі і для навчального процесу. Все ж тут вона обмежена конкретними рамками навчальних програм, графіком навчального процесу, вимогами лабораторно-екзаменаційних сесій. Виховний же процес, який не обмежений часовими детермінантами, організувати без урахування даних умов просто не можливо.

В зв'язку з цим, формуючи систему виховної роботи у вищому навчальному закладі, неодмінно слід передбачити заходи спрямовані на досконале і всестороннє вивчення особистості студента:

- психологічну діагностику, регуляцію та корекцію особистості студента;
- вивчення мотивів обрання професії викладача-організатора масових видів фізичної культури і спорту;
- вивчення соціально-побутових умов проживання студента;
- привчання студентів до самостійності, раціонального використання часу;
- залучення студентів до діяльності, що сприяє удосконаленню організаторських та комунікативних здібностей.

Вузівський період підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності складний входженням, пристосуванням їх до перелічених вище умов. Адже це – нові протиріччя, нові переорієнтації звичних життєвих уявлень. Змінюється коло інтересів: з одного боку вони звужуються, а з іншого – розширюються. Останнє відбувається власне у зв'язку з усвідомленням професійної *спрямованості*

подальшого життя, що є ще однією важливою умовою формування майбутнього педагога з фізичного виховання.

Оскільки для організації процесу виховання студентів важливо знати як вони ставляться до обраної ними педагогічної професії, ми простежили, застосовуючи методи анкетування, інтерв'ю, педагогічного спостереження, аналізу відношення до фахових дисциплін, за динамікою розвитку професійної спрямованості студентів з метою її корекції.

Виділено наступні групи студентів за характером професійно – педагогічної спрямованості:

- Студенти з *чітко вираженим позитивним ставленням* до майбутньої професії педагога, організатора фізкультурно-спортивних заходів. Провідними мотивами вибору ними даної професії є інтерес до спортивної діяльності, захоплення роботою з дітьми, спілкування з приводу спортивних подій в державі та світі. Дана група молодих людей, як правило, поінформовані про різні напрямки роботи спортивних працівників, мають певні уявлення про відмінності діяльності, наприклад, вчителя фізичного виховання і тренера. Їх ставлення до майбутньої професії ґрунтовно аргументоване. Таких студентів трохи більше, ніж третина (біля 35%).

- Друга група – це студенти з *позитивним ставленням* до майбутньої професії або вчителя, або тренера, або просто організатора спортивно-масових заходів. При цьому вони висувають на перший план лише один аспект майбутньої професійної діяльності. Інтерес до викладацької, тренерської роботи ґрунтується на любові до дітей або самого процесу спортивно-педагогічної діяльності. Згодом він послідовно зростає в процесі виконання ситуативних доручень в поза навчальних виховних заходах (спартакіади, змагання різного рангу, інші виховні заходи).

- Третя група – студенти з позитивним ставленням до одного з профільюючих предметів. Як правило, вони вибирають тут не професію а вид спорту, яким хочуть займатися. Провідним мотивом навчання у вищому навчальному закладі є прагнення підвищення своєї спортивної майстерності, участь у змаганнях в ролі діючого спортсмена, а не практична фахова діяльність. Такі студенти, як правило, не проявляють належного інтересу ні до навчальних дисциплін, ні до читання наукової, науково-популярної літератури. Дивно і те, що навіть фахову літературу вони читають рідко. Крім того такі студенти не проявляють бажання приймати участь у позаурочних виховних заходах, виконувати громадські доручення (таких приблизно чверть від опитаних).

- Студенти четвертої групи (трохи більше 10%) не виявляють якоюсь мірою професійно-педагогічної спрямованості. У навчальному закладі їх захоплює або життя в студентському середовищі, або просто неможливість реалізувати себе в будь-якому іншому виді діяльності. Як правило, в таких студентів не має чіткого уявлення про зміст та значення професії викладача-організатора з масових видів фізичної культури та спорту, а спортивною діяльністю вони займаються лише на любительському рівні, навіть не використовуючи продуктивно здібності, якими володіють.. Вони навчаються просто, щоб бути зайнятими. Тому формування професійної спрямованості цієї групи студентів справа особливо складна.

Кожна з описаних груп вимагає відповідної професійно орієнтованої виховної роботи зі студентами, щоб спонукати майбутніх фахівців до більш глибокого та різностороннього вивчення своєї професії, розвитку мотивів професійного самовдосконалення, розробки програм самовиховання, озброєння їх спеціальними

прийомами оволодіння професією, що і є метою наших подальших наукових досліджень.

Висновки

Важливий вплив на формування викладача-організатора з масових видів фізичної культури та спорту має не лише навчальний, а й виховний процес.

Організація виховного процесу у вищому навчальному закладі повинна мати професійно орієнтоване спрямування, що сприятиме усвідомленому відношенню студентів до оволодіння професією.

Здійснення якісної професійної підготовки майбутнього викладача-організатора з масових видів фізичної культури та спорту неможливе без урахування та забезпечення необхідних психолого-педагогічних умов.

Однією з важливих умов професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця галузі є вивчення, урахування та корекція професійної спрямованості студентів правильною організацією виховного процесу у ВУЗі.

Література

1. Бахчанян Г.С. Залежність психологічних характеристик студентів від їхньої професійно-спортивної орієнтації. // Педагогіка і психологія, 1998. – №3. – 133-137 с.
2. Бехтерев В.М. Вопросы общественного воспитания. – М, 1910.
3. Катаєв О.І., Андрієнко Г.М. Сучасні вимоги і шляхи удосконалення процесу підготовки фахівців із фізичного виховання та спорту. – Теорія та методика фізичного виховання. // Науково-метод. Журнал, 2003. № 1. - 2-3 с.
4. Мишагин В.Н. Личностно-ориентированный подход к организации профессиональной подготовки будущего учителя физической культуры. Автореф. на соиск. ученой степени к.п.н. – Саратов, 2001.
5. Семиченко В.А. Психологія педагогічної діяльності. – К.: Вища школа, 2004.
6. Станіслав Ніколаєнко. Перше завдання МОН – підготовка конкретних кроків щодо реалізації програми уряду України. Освіта України. 11.02.05.
7. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина 2. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002.

Abstract: This article is about the results of problems of interconnection of professional training of specialist (teacher and organizer) of mass kinds of physical culture and sport with the conditions of the system of educational work in higher educational establishment.

Key words: education process, extracurricular time, professional qualities, professional training, the condition of psychological and pedagogical